

ערכים או מקצוע?

חילוץ נפגעים אינו ערך עליון, שיש לבצעו בכל מחיר, אלא משימה צבאית לכל דבר - לרוב משימה משנית, שיש לבצעה רק לאחר שהושלמה המשימה המרכזית. מי שנותן עדיפות עליונה לחילוץ נפגעים מסתכן בכך שישלם בסופו של דבר במספר גדול הרבה יותר של נפגעים. זהו הלקח מהקרבות לפינוי המעוזים בתעלה ב-1973 וגם מהמערכה על ג'נין בשנה שעברה

אל"ם (מיל"י) יהודה וגמן

במידה מספקת, נדרשת לה מערכת ערכים שונה בתכלית מזו שהיא אמורה להגן עליה.

מכיוון שבחברה הדמוקרטית מתקיימות שתי תפיסות עולם אלה זו בתוך זו, מתקיימים זליגה קבועה ומתח קבוע ביניהן. בצה"ל, שמבוסס ברובו על אנשי מילואים - אזרחים שהם חיילים לתקופות קצרות - ובמקצתו על מגויסי חובה, מחרף עוד יותר המתח הנובע מהמפגש בין מערכות הערכים והציויים השונים שלהם. לעיתים אף נוצר בלבול המביא לאי-קבלה עקרונית - או לפחות לאי-הבנה - של ההוויה הצבאית ושל משמעויותיה המעשיות.

יחידות צבא אינן פועלות בחלל ריק - הן פועלות מול אויב, המבקש להכריען, כפי שהן חותרות להכריע אותו. מכאן ניתן להבין כי גורל היחידה נחרץ לשבט ברגע שבו מפקדה שם בראש סדר העדיפויות שלו את חיי חייליו על חשבון השלמת המשימה. המשמעות המעשית, הפרדוקסלית והאכזרית - זו שלעיתים אינה נתפסת על-ידי האזרחים - של הצבת חיי האדם לפני השלמת המשימה היא, בפועל, הגדלת מספר הנפגעים. יחידה שאינה מכריעה את האויב במהירות מאפשרת

הקובעים את ההתנהגות הרגילה, הרי שההוויה הצבאית מקדשת את המשימה לפני כל ערך אחר, כולל חיי האדם.

לאזרח הרגיל, שגדל וחונך לאורם של ערכים אזרחיים שונים במהותם, קשה מאוד לקבל ולהבין את התפיסה הצבאית, מכיוון שהיא עומדת בניגוד מוחלט לתפיסת עולמו היום-יומית. אלא שעל מנת שערכי הדמוקרטיה,

ההוויה הצבאית מקדשת את המשימה לפני כל ערך אחר, כולל חיי האדם

ובראשם חיינו וכבודו של האדם, יוכלו להתקיים ולממש את עצמם, נדרשת לכל דמוקרטיה קבוצה של אנשי צבא, שתפיסת עולמה בהקשר לחייו של השותף בה תהיה הפוכה לחלוטין - משמע חיינו יהיו חשובים פחות מהמשימה המוטלת עליו. על הקבוצה הצבאית ניתן לומר שהיא משולה לקליפה קשה ודקה, השומרת על התוך הרך של כלל האזרחים, ועל מנת שהקליפה תהיה מסוגלת להיות קשה

בכל פעם שמתרחש אירוע דוגמת הקרב בג'נין או בחברון, עולים לדיון ציבורי מחודש מה שמכונים - לדעתי, בטעות - "ערכי היסוד" של צה"ל. אחדים מהעוסקים בהם משמיעים הצהרות, הזוכות לחשיפה רבה בתקשורת, אלא שהן מנותקות מהתוכן המקצועי הנדרש לדיון מעין זה. מטרתי כאן היא לנסות להבהיר את העירוב שנוצר אצלנו בין "ערכי צה"ל" לבין כללי המקצוע ואת הסכנה הטמונה בתופעה זו ליעילות הקרבית של יחידות צה"ל.

הנחת היסוד, האמורה להנחות את הדיון בנושא הזה, נוגעת למהותו של הארגון הצבאי, שהיא חובתו לבצע במלואן ותוך שחיקה מינימלית את כל

ה מ ש י מ ו ת
ה ב י ט ח ו נ י ו ת
ה מוטלות עליו. מכאן שהציווי העליון והקובע של העשייה הצבאית הוא השלמת המשימה במלואה. בניגוד לתפיסת העולם האזרחית-דמוקרטית, שבה חיי האדם, כבודו וחירותו הם ערכי היסוד

מח"ט שריון במילואים

לו להמשיך לגרום נפגעים לכוחותינו, ולכן יש תמיד לדחות את הטיפול בנפגעים לשלב שלאחר השלמת המשימה.

בשנים האחרונות – ייתכן שעקב עיסוק היתר במה שמכונה "הקוד האתי של צה"ל" – קיימת אצלנו נטייה לדון בסוגיות מקצועיות תחת כותרות "ערכיות", ויש בכך הטיה מסוכנת מדרך החשיבה המקצועית. טבעו של "ערך" שהוא גורם קבוע, מופשט וקיים תמיד, ולכן "אמינות", "יושר", "אהבת המולדת" וכו' הם נכונים תמיד וקבועים תמיד, ומכאן שהם אינם נתונים לכללי שיקול הדעת בדבר הצורך ליישם אותם. אלא שבניגוד ל"ערך", שכאמור הוא נכון תמיד ובכל מצב, "כלל מקצועי" הוא מעשי-יישומי, ולכן נדרשת הערכת מצב על הדרך שבה יש להשתמש בו במצב נתון, אם בכלל. ביחס ל"ערכים" אין מבצעים הערכת מצב, ולכן הסתערות אינה "ערך", אלא "טכניקה קרבית", שמשמעותה היא קיצור הטווח לאויב על מנת לשבור במהירות את רוחו וכך להשלים את המשימה ולצמצם את מספר הנפגעים במהלך ביצועה.

ההחלטה אם להסתער, באיזו שיטה להסתער ומאיזה כיוון להסתער או שמה לבצע פעולה אחרת, נתונה – כמו כל החלטה מקצועית אחרת – בידי של המפקד, ולכן היא אינה יכולה להיות "ערך" שהוא, כאמור, מוחלט ונכון תמיד.

לדוגמא, ההסתערות לאחר מכת האש הראשונה במארב הייתה פעם "ערך", שכמו כל "ערך" אחר מומש באדיקות יתרה ולעיתים קרובות במחיר של נפגעים מיותרים. בשנים האחרונות נתונה ההחלטה אם להסתער בידי מפקד המארב, והוא מחליט על-פי משימתו, האילוצים שבה אמורה ההסתערות לצאת אל הפועל והמצב בשטח.

גם על מה שמכונה "הערך של חילוץ נפגעים" חלים הכללים של שיקול הדעת המקצועי. חילוץ נפגעים אינו "ערך עליון" ואין לבצע אותו "בכל מחיר".

להקנות להם, יפגע האויב גם במי שהפסיק את ביצוע המשימה ונפנה לטפל בחבריו.

גם המסקנות מקרב ג'נין האחרון תומכות בגישה זו. אלה מלמדות כי האירוע שבו נהרגו 13 החיילים יכול היה להסתיים במספר נמוך בהרבה של נפגעים, אילו אלה שלא נפגעו במכת האש הראשונה היו משלימים את משימתם, טרם שנפנו לטפל בחבריהם. הן הרמטכ"ל והן אלוף פיקוד המרכז קבעו כי: "הטיפול בנפגעים התבצע לפני

הדוגמא הבולטת והכאובה ביותר לבעייתיות העצומה של הסיסמא "חילוץ בכל מחיר" ניתנה לצה"ל בעת שניסה לפנות את מעוזי התעלה ב-1973 – ניסיון שעלה לצה"ל במאות הרוגים ובאובדנם של כמעט 200 טנקים ביממה אחת (כמעט כל עוצבת סיני הסדירה!).

סדרת הניסיונות הכושלים לחבור למעוזים, לסייע לאנשיהם ולחלץ אותם גרמה לכך שמצד אחד נכשלו כל משימות החילוץ, ומצד אחר הכוחות המחלצים שנשחקו קשות חסרו מאוד

פצוע מהקרב על ג'נין ממונה לבית החולים רמב"ם בחיפה

שהבעיה המבצעית נפתרה, קרי, הלוחמים נפנו לטפל בפצועים בטרם התברר כי המחבלים שירו נפגעו או נמלטו". וכן: "אין ספק שחילוץ הפצועים הוא ערך עליון. עם זה, חשוב לזכור שלפני חילוץ הפצועים – חתירה למגע וסיום ההסתערויות הם הדבר המחייב. חובה להדגיש זאת בבתי הספר הצבאיים".

דברי הקצונה הבכירה מדברים בעד עצמם, וטוב שכך. הדיון על מקומם ועל חשיבותם של הערכים בכלל ושל ערכי צה"ל בפרט הוא עניין חיוני לחינוך המפקדים, אך גם אותו יש לנתב למקומות הנכונים ולהקשרים המתאימים.

מאוחר יותר לקיצור זמן המלחמה. התוצאה הסופית ברורה: יישומה של הסיסמא "חילוץ בכל מחיר" גרם בסופו של דבר להרבה יותר נפגעים מכפי שהיה צה"ל סופג אילו נמנע מהניסיונות לחלץ את הלוחמים במעוזים.

המסקנה מכך היא שגם חילוץ נפגעים הוא משימה לכל דבר, ומכיוון שכך, גם היא דורשת הערכת מצב שקולה בדבר היישום הנכון והתעדוף הנכון שלה בכל מצב נתון. בכל מקרה היא תמיד משנית להשלמת המשימה, שביצועה המלא הוא, כאמור, זה שיביא לצמצום מספר הנפגעים הכללי. חינוך צבאי נכון צריך להביא את החיילים למצב שבו הם סומכים על חבריהם שישלימו את המשימה טרם שיתפנו לטפל בהם, שאם לא כן, וזאת יש